

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКИМ
ОБСЛУГОВУВАННЯМ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**(на матеріалах Управління Державної казначейської служби України у
м.Чернівцях Чернівецькій області)**

Студента 2 курсу денної форми
навчання спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
спеціалізації «Державні фінанси»

Цинтар
Валентин
Аурелович

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Столяр
Людмила
Георгіївна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

ЗМІСТ

	ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	6
	1.1.Економічна сутність казначейської системи обслуговування бюджетів	6
	1.2.Особливості казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами і видатками	10
	1.3.Система дистанційного обслуговування клієнтів казначейства	15
	Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ КАСОВОГО ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2020-2022 РОКИ	21
	2.1. Аналітична оцінка касового виконання місцевих бюджетів за доходами	21
	2.2.Стан використання бюджетних коштів на місцевому рівні	27
	2.3.Міжбюджетні трансферти в системі казначейського обслуговування	34
	Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СИСТЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	39
	3.1.Досвід зарубіжних країн щодо функціонування казначейського обслуговування місцевих бюджетів	39
	3.2.Проблематика та напрями покращення роботи казначейського обслуговування місцевих бюджетів	44
	3.3. Напрямки удосконалення державного контролю в системі Казначейства за використанням коштів місцевих бюджетів	47
	Висновки до розділу 3	52
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	53
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У контексті економічної кризи, ключовим інструментом впливу держави на політичні, економічні та соціальні процеси є бюджет. На сьогоднішній день бюджетний аналіз, як частина фінансової науки, залишається актуальним і перспективним як з наукового, так і з практичного погляду.

Внесені зміни до бюджетної політики та нормативних актів, які виникають через демократичний механізм прийняття рішень, такі як ліквідація Державного казначейства України та створення Державної казначейської служби України, розширення її завдань і функцій, сприяють удосконаленню та змінюють форми, методи та систему казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Державна казначейська служба України, яка виконує функцію виконання бюджету, відіграє ключову роль у контролі за використанням коштів державного та місцевих бюджетів. Її завдання включають контроль за розпорядниками різних рівнів та забезпечення ефективного управління коштами шляхом оперативного фінансування витрат у рамках обмежених бюджетних ресурсів. З особливою актуальністю набувають питання прозорості бюджетного процесу, ефективності використання фінансових ресурсів та цільового спрямування коштів місцевих бюджетів у зв'язку із впровадженням нових норм бюджетного законодавства.

У цьому контексті випускна кваліфікаційна робота фокусується на дослідженні одного з ключових аспектів функціонування Державної казначейської служби України, а саме - процесу обслуговування видатків і доходів місцевих бюджетів.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів досліджувалось у працях багатьох науковців, проте значний внесок у цьому дослідженні зробили: К. Огданський, П. Петрашко, В. Стоян, Н. Сушко, О. Чечуліна, С. Юрій, С. Булгакова, Л. Єрмоленко, Є. Галушка, Й. Хижник, О. Даневич, О. Охрімівський, Д. Ротар, К. Павлюк, М. Мельник, А. Стовбчатий, Л. Гуцаленко, Р. Макуцький, О. Кіреєв, М. Мац та ін. Варто зазначити, що недостатньо висвітленими

залишаються питання казначейського обслуговування місцевих бюджетів як за доходами, так і за видатками у взаємодії з іншими суб'єктами фінансової діяльності та шляхи підвищення його ефективності в умовах розвитку ринкової економіки.

Мета випускної кваліфікаційної роботи є дослідження процесу казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами і видатками та визначення шляхів вдосконалення даної системи.

Завданнями випускної кваліфікаційної роботи є:

- розглянути теоретичне підґрунтя казначейського обслуговування місцевих бюджетів;
- здійснити аналітичну оцінку касового виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками;
- розкрити проблемні питання, визначити переваги та недоліки казначейського обслуговування місцевих бюджетів.;
- узагальнити міжнародну практику обслуговування бюджету Казначейства та визначити конкретні можливості її використання в Україні;
- обґрунтувати та описати пропозиції щодо підвищення ефективності управління ресурсами та удосконалення системи казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процес, в якому місцеві бюджети виступають як середовище функціонування системи їх казначейського обслуговування.

Предмет дослідження: відносини, які виникають в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є ґрунтові положення економічної теорії, теорії фінансів, праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Для проведення аналізу виконання бюджетів використовувався горизонтальний аналіз, а саме для порівняння показників бюджету з відповідними показниками за попередні періоди; метод аналізу та синтезу при визначенні закономірностей, що мають місце в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів та перспектив його розвитку. У формуванні результатів

дослідження використовувалися графічні та графоаналітичні методи (діаграми та інформаційні таблиці).

Інформаційну базу дослідження формують законодавчо-нормативні бази казначейського обслуговування бюджетів, звітності та аналітичних матеріалах Головного управління Державної казначейської служби України у Чернівецькій області.

Наукова новизна одержаних результатів. Розроблено пропозиції щодо покращення організації казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та видатками.

Публікації. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи відображені у збірнику тез доповідей студентської Інтернет-конференції «Фінансово-економічний розвиток регіонів: виклики воєнного стану та поствоєнні перспективи».

Обсяг та структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 61 сторінок, основний зміст роботи викладено на 55 сторінках. Випускна кваліфікаційна робота містить 10 таблиць, 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Економічна сутність казначейської системи обслуговування бюджетів

Створенню казначейства сприяли певні обставини. Проте на кожному етапі розвитку суспільства формування держави вимагало встановлення структур, які забезпечували здійснення її основних функцій. Це впливало з потреби у концентрації ресурсів держави у зв'язку з епідеміями, війнами, проведенням економічних реформ та зміною суспільного устрою. Термін "казначейство" походить від слова "казна", яке англійською (The Treasury) означає скарб або цінність. В різних країнах ці терміни можуть трактуватися по-різному. Це можна пояснити розвитком та еволюцією казни як суспільного фінансового інституту, що є частиною спадщини, традицій та культури в різних державах.

Поняття "казна" пізніше стало асоціюватися виключно з державними цінностями. Важливо відзначити, що казначейство представляє собою місце, де зберігаються багатства країни. Це соціально-фінансовий інститут, відповідальний за збереження державних коштів і їх розподіл. Створення казначейства сприяє концентрації фінансових ресурсів в одних руках.

Різносторонність поняття казначейство, накопичування ним сучасних рис та нових функцій, залежно від потреб організації руху грошових ресурсів держави, привело до виникнення різних тлумачень дефініції «казначейство». Поняття «казначейство» (від англ. Treasury) в деяких країнах (США, Грузія, Великобританія, Франція, Україна) існує як єдине трактування і розуміється як сукупність задач, принципів, методів, економічних відносин, які складаються в результаті або процесі здійснення касового виконання бюджету, здійснення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів та ведення

бухгалтерського обліку, планових показників в розрізі кодів економічної класифікації видатків [1].

Історично казначейство пов'язане із розвитком системи управління державними коштами та виступає інструментом у вирішенні питань, пов'язаних із витрачанням бюджетних коштів, поповненням бюджету та касовим виконанням бюджетів. З'явлення казначейства було обумовлене еволюцією економічних відносин у суспільстві та необхідністю ефективного управління фінансовими ресурсами держави для виконання відповідних функцій.

Головним завданням казначейства, яке було покладено на нього як на організаційну структуру, є простий перерозподіл державних коштів. З розвитком економічних відносин функції казначейства стали більш складними, глибшими та розширеними.

У більшості сучасних держав діє модель державного перерозподілу, яка передбачає розподіл фінансових потоків між централізацією та децентралізацією грошових коштів на певному рівні перерозподільних відносин. Іншими словами, казначейство виконує функцію перерозподілу фінансових потоків, необхідних для виконання державних функцій, визначених законодавством (наразі це становить приблизно 40-60% грошових потоків, які направляються до державного бюджету). Таким чином, казначейство можна розглядати як "інструмент" реалізації перерозподільних відносин концентрованих державних коштів. Законодавчо-прикладний аспект таких відносин виявляється в закріплених у законах принципах, правилах та завданнях.

Аналіз наукових праць у сфері управління державними фінансовими ресурсами показав, що дослідженням теоретичних й практичних питань касового виконання бюджету займалися такі вчені як Булгакова С.О., Іванський А.Й., Макуцький Р. Т., Огданський М.І., Павлюк К.В., Сізова М. В., Сушко Н.І., Стоян В.І, Сехінашвілі К., Тентюк В.П., Юрій С.І. та інші.

Деякі автори, розглядаючи систему казначейства, розуміють під цією дефініцією сукупність елементів, правил, принципів, які визначають форму та зміст відносин, що виникають в процесі казначейського виконання бюджету [2]. У

даному розумінні казначейство розглядається як організаційна структура, що виконує певні функції.

Низка авторів розглядають казначейство як суто організаційну структуру. Так, проф. Юрій С.І. та Стоян В.І. вважали «казначейство» спеціальним фінансовим органом, що має єдину централізовану систему, створену за територіальним принципом, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через міністра фінансів [6,7], а проф. Булгакова С.О. визначає «казначейство» як урядову установу, яка відає державними коштами, державним майном [3,4,5].

Дослідник Іванський А.Й. дає визначення «казначейства» як самостійної організаційної одиниці, яка має можливість формувати власну кадрову, господарчу та інформаційно-технічну політику, розвиваючи казначейську систему [8, с.23]. Доволі постійно у дослідженнях наряду з поняттями «казначейство», «система казначейства» зустрічається поняття «казначейська система». Науковець Сехінашвілі К. вказує, що казначейська система виконання бюджету - це система, яка однозначно зможе розв'язати дедалі важливіші проблеми, що стоять перед фінансовою системою країни, та підвищить ефективність використання бюджетних коштів, що має на меті забезпечення фінансової стабільності системи [9, с.5,6]. Дослідник Марченко О. дотримується точки зору, що казначейство є найбільшим учасником системи електронних платежів Національного банку України, стабільність функціонування якого значною мірою визначає стабільність роботи системи електронних платежів в цілому [10, с.14,16]. Вчений Макуцький Р. Т. розглядає практичні аспекти функціонування системи казначейства, власне процес казначейського обслуговування Державного бюджету та поділяє його (процес) на дві окремі системи – грошових та інформаційних потоків.

Шляхом системного підходу дослідник вивчає процес казначейського обслуговування Державного бюджету як цілісну функціональну структуру, утворену шляхом хронологічного поєднання грошових та документальних потоків, котра характеризується узгодженим функціонуванням її окремих складових. Тобто приділяє увагу практичним аспектам функціонування системи

казначейства, її функціям і завданням, які регламентовані законодавством. Також Макуцький Р.Т. розглядає фінансовий менеджмент як інструмент моніторингу казначейського обслуговування державного бюджету; у практичному вимірі він є прийомом управління рухом бюджетних ресурсів та процесом фінансування з метою забезпечення реалізації функцій фінансового управління, планування, виконання бюджетного контролю в процесі казначейського обслуговування бюджету [11]. Дослідниця Сізова М. В. розглядає казначейський механізм обслуговування бюджетних коштів як результат пошуку оптимального розв'язання виявлених недоліків у державному управлінні фінансовими ресурсами, направленою (механізму) на забезпечення постійного контролю за їх ефективним та обов'язково цільовим використанням [12]. Науковець Сушко Н. І. розглядає повноваження казначейських органів в контексті реалізації положень бюджетного кодексу, модель казначейського обслуговування державного бюджету, стан та особливості фінансового контролю в процесі виконання державного бюджету за видатками [13,14].

Зазначимо, що з розвитком систем управління грошовими потоками на рівні підприємств, зокрема у великих корпораціях, також виникає поняття казначейство та відповідна служба, що відповідають потребі в систематизованому централізованому управлінні грошовими ресурсами.

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що всі ці поняття об'єднує основна функція - управління коштами. На рівні підприємства це означає управління коштами самого підприємства, а на рівні держави - державними коштами. Узагальнюючи подані визначення, можна стверджувати, що виникнення, функціонування і розвиток економічних відносин, пов'язаних із розподілом і перерозподілом концентрованих коштів, включаючи державні, в рамках встановлених правил, складає економічний зміст поняття "казначейство". Реалізація цих відносин здійснюється на основі сукупності принципів, завдань і правил через відповідний механізм і становить казначейську систему.

Одним з основних завдань органів казначейства є спрощення та вдосконалення обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

[15; 16].

Виконання бюджету – це одна зі стадій бюджетного процесу, яка полягає в отриманні запланованих доходів і здійснення передбачених видатків. При виконанні державного бюджету і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. Державна казначейська служба України, діяльність якої спрямовується і координується через Міністра фінансів України, забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України. При казначейському обслуговуванні в органах Казначейства бюджетним установам відкриваються рахунки у встановленому законодавством порядку.

Найважливіша характеристика казначейської системи обслуговування бюджету та її відмінність від банківської системи полягає в тому, що казначейство концентрує в єдиній системі два потоки грошових коштів, які виникають у процесі виконання бюджету. Окрім того, казначейська система передбачає здійснення функцій контролю за цільовим спрямуванням коштів державного бюджету та управління наявними коштами, які консолідуються на єдиному казначейському рахунку.

1.2. Особливості казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами і видатками

Казначейське обслуговування є системою контролю і системою, яка здійснює платежі. Для забезпечення органів місцевого самоврядування моніторингом і контролем за виконанням усіх трансакцій з коштами місцевих бюджетів в Україні впроваджено казначейську систему обслуговування місцевих бюджетів органами Державного казначейства. [18]

Обслуговування бюджету казначейством - це процес, що включає в себе виконання конкретних вимог, серед яких ключовими є: відкриття рахунків для виконання бюджету в системі органів Державного казначейства на єдиному казначейському рахунку; здійснення витрат, передбачених законом про

Державний бюджет України на відповідний бюджетний рік, в межах реальних надходжень та в терміни, що дозволяють виконати відповідну бюджетну програму та погасити державний борг; проведення процедур попереднього і поточного контролю під час здійснення витрат.

З місцевих бюджетів здійснюються витрати на утримання органів місцевого самоврядування, загальноосвітні, медичні та культурні заклади, які перебувають у віданні відповідних рад.

Організаційна структура Державної казначейської служби України є трирівневою, відтворюючи структуру адміністративно-територіального устрою України, і включає: Державну казначейську службу України; управління Державної казначейської служби обласного значення; районні (міські, районні у містах) управління ДКСУ, розташовані в найважливіших місцевих адміністративних центрах. [19].

Основним завданням органів Державної казначейської служби України при обслуговуванні місцевих бюджетів є сприяння виконанню бюджетної політики місцевого самоврядування та ефективного управління коштами цих бюджетів. Реалізація цього завдання передбачає створення оптимальної системи оперативного управління фінансами на місцевому рівні та забезпечення своєчасних розрахунків за зобов'язаннями місцевих органів влади, а також вирішення проблеми короткострокової незбалансованості місцевих бюджетів.

Функція управління грошовими потоками має за мету оптимізацію здійснення видатків в межах асигнувань, передбачених місцевими бюджетами. Проте, виконання фінансових операцій місцевих бюджетів органами Державної казначейської служби України має свої особливості: всі кошти місцевих бюджетів акумулюються на рахунках, відкритих у територіальних відділеннях казначейства на ім'я розпорядників коштів місцевих бюджетів; оплата видатків органами казначейства здійснюється після отримання розрахункових документів від розпорядників коштів; органи Державної казначейської служби України виконують контроль за відповідністю касових видатків розпорядників коштів напрямам та обсягу встановлених бюджетних призначень, виділених

асигнуванням та прийнятим зобов'язанням; платіж здійснюється на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги бюджетним установам.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів проводиться територіальними органами Державної казначейської служби України і включає в себе здійснення операцій з коштами цих бюджетів, розрахунково-касове обслуговування розпорядників коштів місцевих бюджетів, контроль за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів, а також бухгалтерський облік та складання звітності про виконання місцевих бюджетів.

Отже, функція Державної казначейської служби України не обмежується лише виконанням окремих видаткових повноважень; її роль полягає у повному обслуговуванні всіх учасників бюджетного процесу з метою забезпечення максимально ефективного використання бюджетних коштів згідно з їхнім призначенням.

Державна казначейська служба України веде облік усіх надходжень, призначених для місцевих бюджетів, та здійснює повернення коштів, які помилково або надмірно були зараховані до бюджету, узгоджено з органами, що контролюють надходження бюджету та відповідними місцевими фінансовими органами.

До позитивних аспектів казначейського обслуговування місцевих бюджетів варто віднести: ефективність казначейської форми обслуговування бюджетів на всіх рівнях, що призвело до модернізації методу перерахунку коштів з рахунків бюджетів на рахунки розпорядників коштів; розміщення бюджетних коштів на казначейських рахунках та їхнє накопичення на єдиному казначейському, що дозволяє своєчасно здійснювати видаткову частину бюджету; концентрацію доходної та видаткової частини бюджетів, що забезпечує доступ до повної, достовірної та оперативної інформації; формування достовірних звітів про виконання бюджетів на всіх рівнях та зведеного бюджету України в цілому після кожного звітного періоду [20].

В процесі обслуговування місцевих бюджетів беруть участь інші органи виконавчої влади, які здійснюють загальне управління та організацію виконання відповідного місцевого бюджету. Фінансові органи координують дії учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету, приймають участь у складанні місцевих бюджетів, затверджують розписи доходів загального та спеціального фонду відповідних місцевих бюджетів та забезпечують відповідність розписів бюджетному призначенню протягом бюджетного періоду.

Слід відзначити, що протягом тривалого періоду операції з виконання місцевих бюджетів, їх законність та достовірність залишалися поза увагою суспільства та навіть самих місцевих фінансових органів. Це сталося, оскільки звітність з виконання місцевих бюджетів за видатками формувалася на підставі даних розпорядників коштів місцевих бюджетів, достовірність яких було важко перевірити вчасно.

Однією з причин такої ситуації є те, що функція розподілу трансфертів між нижчими бюджетами виконувалася обласними фінансовими управліннями, які, при відсутності контролю та прозорості цього процесу, залишали значні обсяги коштів на своєму рівні, не передаючи їх своєчасно нижчим місцевим бюджетам, що призводило до неможливості їм виконувати свої функції.

Отже, обслуговування місцевих бюджетів через казначейську систему є перспективним процесом, який можна вважати не тільки рушійним механізмом внутрішнього розвитку казначейства, а й ключовим стратегічним завданням уряду.

Отже, ДКСУ здійснює процедури виконання місцевих бюджетів, ведення бухгалтерського обліку всіх операцій та складання звітності про виконання місцевих бюджетів. Фінансові органи здійснюють планування бюджетів, загальне управління та аналіз у процесі виконання місцевих бюджетів [21]. Казначейство виконує свої обов'язки як учасник системи електронних платежів Національного банку, дотримуючись актів і положень Національного банку, які регулюють функціонування банківської системи України під час введення воєнного стану. Це включає проведення розрахунків за допомогою паперових

розрахункових документів у випадку обмеження доступу до системи електронних платежів Національного банку.

У воєнний період Державна казначейська служба надає казначейське обслуговування бюджету відповідно до чинних нормативних актів. Казначейство також вживає заходів для збереження резервних копій баз даних платіжної системи та інформаційно-телекомунікаційних ресурсів, щоб забезпечити відновлення функціонування автоматизованих систем.

В разі необхідності Казначейство може самостійно вирішувати питання щодо відключення від системи електронних платежів Національного банку, і про це негайно повідомляє Національний банк та Міністерство фінансів.

Необхідно відзначити, що доходи загального фонду місцевих бюджетів населених пунктів, що перебувають на територіях, де введено воєнний стан, у розмірі 80 відсотків спрямовуються головними управліннями Казначейства в спеціальному режимі для погашення позик, які надані на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів (за наявності заборгованості за такими позиками) та обслуговування місцевого боргу. Після цього кошти загального фонду та спеціального фонду місцевих бюджетів накопичуються та фіксуються на відповідних аналітичних рахунках у Казначействі.

Органи Казначейства забезпечують розрахунково-касове обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів у централізованому порядку в разі прийняття головним розпорядником бюджетних коштів відповідного рішення. Головні розпорядники бюджетних коштів можуть звертатися до Казначейства з проханням про припинення здійснення видатків з рахунків розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, які включені до їхньої мережі та розташовані у населених пунктах на тимчасово неконтрольованій території.

Органи Казначейства проводять платежі за дорученнями клієнтів з урахуванням ресурсної забезпеченості єдиного казначейського рахунка. Це стосується видатків на національну безпеку і оборону, виконання заходів правового режиму воєнного стану, а також розпорядників (одержувачів)

бюджетних коштів, залучених до вирішення завдань, пов'язаних із введенням і реалізацією заходів правового режиму воєнного стану.

Під час воєнного стану Казначейство не здійснює перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету населеним пунктам на тимчасово неконтрольованій території.

Отже, у складний період воєнного стану такий механізм роботи казначейського обслуговування місцевих бюджетів гарантує економне та цільове використання коштів місцевих бюджетів.

1.3. Система дистанційного обслуговування клієнтів казначейства

Казначейська система обслуговування в Україні сформувалась під впливом постійних структурних змін у фінансовій сфері, створюючи нові передумови для подальшого удосконалення та ефективного управління державними фінансами країни на кожній стадії розвитку. Зокрема, одним із основних завдань органів казначейства є спрощення та вдосконалення обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

В умовах широкого проникнення інформаційних технологій у всі сфери нашого життя, Центральний апарат Державної казначейської служби України впровадив електронний формат обслуговування клієнтів. Це стало можливим завдяки використанню надійних засобів електронного цифрового підпису та сучасних інтернет-технологій для спрощення та оптимізації роботи розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів в процесі обслуговування.

Отже, Державна казначейська служба України пропонує новий, сучасний спосіб дистанційного розрахункового обслуговування через мережу Інтернет. Це спростить процес проходження платежів та обслуговування. Головною перевагою цієї системи є відсутність необхідності витратити час на поїздки до казначейства для здійснення операцій, тому черги до операціоністів залишаються в минулому. Система є надійною та простою у використанні, не потребує додаткових знань.

Клієнти, які використовують систему дистанційного обслуговування (СДО), проводять обмін інформацією для управління платіжними дорученнями на перерахування коштів, отримання виписок з рахунків, роботи з документами щодо планових показників, передачі розподілів відкритих асигнувань (у тому числі розпорядження на виділення асигнувань місцевого бюджету), завантаження інформації щодо бюджетних зобов'язань, фінансових зобов'язань та документів, які їх підтверджують.

Система дистанційного обслуговування для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів є простою у використанні та має численні переваги для клієнтів (див. рис.1.1). Весь обмін документами між клієнтом та казначейством здійснюється в електронному форматі, і клієнтам не потрібно надавати підтверджуючі документи на паперових носіях. Проте казначейство залишає за собою зобов'язання у наданні банківських документів у формі паперових копій за першою вимогою клієнта.

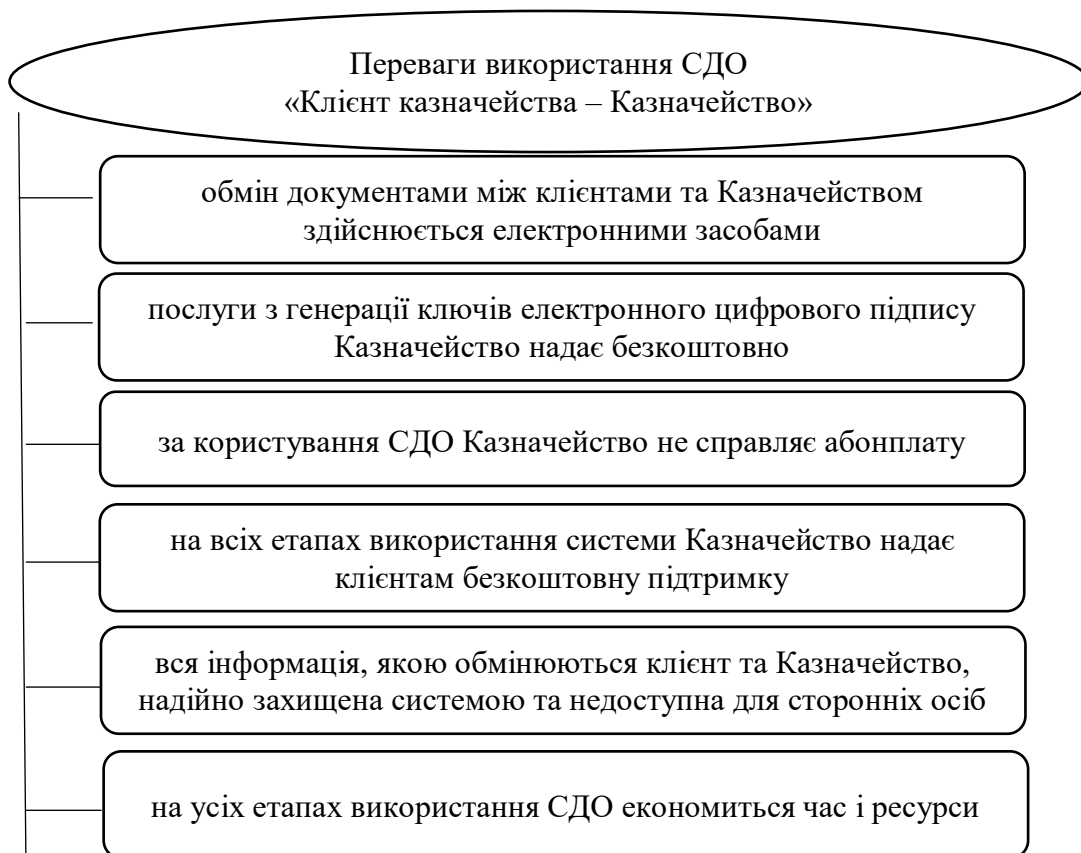

Рис. 1.1. Переваги використання системи дистанційного обслуговування клієнтів Казначейства

У 2015 році, органи казначейства розпочали пілотний проект системи дистанційного обслуговування, і впровадження системи відбувалося етапно. Перший крок у практичному застосуванні було впровадження СДО для формування та передачі платіжних доручень з використанням електронно-цифрового підпису до органів казначейства, а також для створення електронних виписок з рахунків розпорядників і отримувачів бюджетних коштів та інших клієнтів.

З успішним стартом розпочалося широкомасштабне впровадження сучасної системи обслуговування розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів, що передбачало дистанційне обслуговування через мережу Інтернет з використанням електронного цифрового підпису.

Пізніше функціонал СДО розширився, надаючи клієнтам можливість передачі реєстрів бюджетних та фінансових зобов'язань за допомогою засобів електронного зв'язку. Наступним етапом було впровадження можливості обміну документами планових показників, таких як розподіли зведених кошторисів та планів асигнувань, помісячні розподіли міжбюджетних трансфертів, кошториси та плани асигнувань, розподіли відкритих асигнувань. З початком серпня 2016 року до СДО приєдналися клієнти усіх областей України.

Дистанційне казначейське обслуговування виявилось ефективним з економічної точки зору, сприяючи скороченню паперового документообігу, зменшенню витрат на транспорт і збереженню трудового часу. Особливо зручним стало передавання підтвердних документів до бюджетних та фінансових зобов'язань у електронному форматі, що призвело до їхнього зберігання в електронній базі даних.

Документ, який містить прикріплену електронну копію паперового підтвердного документа, отримує визнання завдяки трьом електронним цифровим підписам (бухгалтера, керівника та печатки установи). Цей електронний документ є повним, достовірним і законним відображенням оригінального документа. Важливо зазначити, що клієнт несе відповідальність за достовірність та повноту інформації, яка міститься в електронному документі.

Обмін інформацією між органами казначейства та клієнтами казначейства здійснюється за умови функціонування системи захисту інформації, що гарантує конфіденційність та цілісність електронних документів. Казначейство надає безкоштовні послуги з генерації ключів електронно-цифрового підпису та надає програмне забезпечення для створення захищеного каналу зв'язку для доступу до СДО через програмно-технічний комплекс "Клієнт Казначейства-Казначейство". Безоплатне встановлення та супровід системи також здійснюється органами ДКСУ. На сьогоднішній день, вирішуються окремі питання, пов'язані із використанням СДО розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів.

Впровадження системи дистанційного обслуговування для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів за допомогою програмно-технічного комплексу "Клієнт Казначейства-Казначейство" стало кроком України у напрямку наближення до сучасних міжнародних стандартів інформаційно-економічного розвитку. Починаючи з 3 січня 2022 року, Державне казначейство України здійснило перехід на оновлену версію системи дистанційного обслуговування "Клієнт казначейства – Казначейство" (СДО).

Нова версія системи дистанційного обслуговування включає в себе наступні нововведення: новий модуль взаємодії між Держказначейством України та контролюючими органами під час повернення помилково або надміру зарахованих коштів з державного та місцевих бюджетів; поліпшений та функціональний інтерфейс системи, розроблений з урахуванням зауважень і побажань користувачів; автоматичне підключення нових рахунків без необхідності подання Заявок про надання доступу тощо.

Оновлення версії призвело до змін у формах документів, які використовуються для підключення до системи дистанційного обслуговування. Зареєстровані користувачі поточної версії СДО можуть входити в нову версію без необхідності подання Заявок про надання доступу до СДО, зберігаючи свої персональні права, доступ та функціонал.

Для забезпечення підключення нових клієнтів та користувачів, а також у випадку оновлення інформації (зміни ідентифікаційних даних, повноважень

тощо) зареєстрованих користувачів, необхідно надавати документи за актуальними формами. Таким чином, система дистанційного обслуговування клієнтів Державної казначейської служби України є надійною та простою у використанні, маючи розширений функціонал.

Можна зробити висновок, що перехід на дистанційне обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів в системі казначейства суттєво спростив та прискорив обмін документами між органами казначейства та розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. Особливо це стало актуальним у період світової пандемії COVID-19, коли виникла необхідність у зменшенні фізичних контактів між громадянами. Використання програмно-технічного комплексу "Клієнт казначейства – Казначейство" дало можливість мінімізувати взаємодію штатних працівників розпорядників та одержувачів бюджетних коштів з працівниками органів Державної казначейської служби України.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, поява казначейства обумовлена еволюцією економічних відносин у суспільстві та потребою у керуванні фінансовими ресурсами держави для виконання відповідних функцій.

У процесі казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів органи Державної казначейської служби України визначають процедури касового виконання бюджетів з розподілом за доходами та видатками, проводять бухгалтерський облік усіх операцій у ході виконання бюджетів та готують звітність.

Впровадження системи дистанційного обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів іншими клієнтами через програмно-технічний комплекс "Клієнт Казначейства-Казначейство" стало однією із кроків для наближення України до сучасних міжнародних стандартів інформаційно-економічного розвитку.

Основну особливість казначейської системи обслуговування бюджету та відмінність її від банківської системи можна визначити у тому, що казначейство уніфікує два потоки грошових коштів, що виникають у процесі виконання бюджету. Крім того, казначейська система передбачає здійснення функцій контролю за цільовим використанням коштів державного бюджету та управління наявними коштами, які консолідуються на єдиному казначейському рахунку.

Державна казначейська служба у своїй діяльності взаємодіє з органами законодавчої і виконавчої влади, національними і комерційними банками України, іншими учасниками бюджетного процесу та фінансовими інституціями. Вона виступає ланцюгом, що об'єднує органи виконавчої влади та установи банківської системи в бюджетному процесі.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ КАСОВОГО ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2019-2021 РОКИ

2.1. Аналітична оцінка касового виконання місцевих бюджетів за доходами

На основі звітності Головного управління Державної казначейської служби України у Чернівецькій області проведемо аналіз виконання дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2020-2022 роки. Дані відобразимо у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Касове виконання загального фонду дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки

(тис. грн.)

Роки Найменування Доходів	2020	2021	2022	Відхилення		
				2021-2010	2022-2021	2022-2020
Податок на доходи фізичних осіб	2062785,6	2258400,2	2729394,0	195614,6	470993,8	666608,4
Внутрішні податки на товари і послуги	253677,3	244095,3	266500,3	-9582,0	22405,0	12823,0
Податок на прибуток підприємств.	25388,9	26254,1	35142,1	865,2	8888,0	9753,2
Рентна плата за використання інших природних ресурсів	37965,0	38442,1	40670,5	477,1	2228,4	2705,5
Місц. податки і збори	892189,1	916339,9	1076681,3	24150,8	160341,4	184492,2
Окремі податки	4,2	21,2	-	17	-	-
Доходи від власності та під. Діяльності	47400,8	35808,4	42442,4	-11592,4	6634,0	-4958,4
Адміністративні збори та платежі	118603,6	99408,7	124826,5	-19194,9	25417,8	6222,9
Інші неподаткові надходження	4751,4	13737,2	8441,0	8985,8	-5296,2	3689,6
Доходи від операцій з капіталом	282,8	308,8	70,5	26,0	-238,3	-212,3
Всього надійшло доходів	3443048,8	3632816,0	4324168,7	189767,2	691352,7	881119,9

Із таблиці 2.1. видно, що у місцеві бюджети Чернівецької області надійшли кошти: у 2019 році – 3443048,8 тис. грн., у 2020 році надходження збільшилися на 189767,2 тис. грн і становили 3632816,0 тис. грн. У 2021 році надходження доходів склали 4324168,7 тис. грн, що на 691352,7 тис. грн. більше ніж у 2020 році.

Видно, що найбільший обсяг доходів складає податок на доходи фізичних осіб, який у 2019 році надійшов у сумі 2062785,6 тис. грн. У 2020 році надходження збільшилися на 195614,6 тис. грн проти 2019 року і склали 2258400,2 тис. грн. У 2021 році надходження зросли на 470993,8 тис. грн і склали 2729394,0 тис. грн. Ріст податку на доходи фізичних осіб пояснюється ростом заробітної плати та доходів фізичних осіб.

Акцизний податок у 2019 році склав 253677,3 тис. грн., у 2020 році – 244095,3 тис. грн, у 2021 році – 266500,3 тис. грн.

Дані показують, що у 2020 році надходження акцизного податку зменшилися у порівнянні з 2019 роком на 9582,0 тис. грн.. Це пояснюється із зменшенням підакцизних товарів. Однак у 2021 році суттєво зросла сума надходжень у місцеві бюджети акцизного податку.

У місцеві бюджети надходить податок на прибуток підприємств. Аналізуючи дані таблиці видно, що сума податку з кожним роком зростає. Це свідчить про те, що підприємства за останні роки нарощували свій виробничий потенціал.

В дохідну частину місцевих бюджетів зараховуються місцеві податки і збори. Так, у 2019 році вони надійшли в сумі 892189,1 тис. грн. У 2020 році їх обсяг зріс на 24150,8 тис. грн. і склав 916339,9 тис. грн. У 2021 році місцеві податки і збори зросли на 160341,4 тис. грн в порівнянні з 2020 роком і склали 1076681,3 тис. грн.

У загальний фонд бюджету надходять адміністративні збори та платежі. У 2019 році їх надійшло 118603,6 тис. грн. У 2020 році їх сума зменшилась на 19194,9 тис. грн. і склали 99408,7 тис. грн.. У 2021 році адміністративні збори та

платежі зросли на 25417,8 тис. грн. у порівнянні з 2020 роком і становили 124826,5 тис. грн.

Доходи від операцій з капіталом за останні роки зменшились на 212,3 тис. грн. і склали у 2021 році 70,5 тис. грн.

Наочно надходження доходів у місцеві бюджети Чернівецької області відобразимо на рисунку 2.1.

З рисунку 2.1. помітно, що обсяг доходів загального фонду місцевих бюджетів щорічно нарощується і має позитивну тенденцію до збільшення.

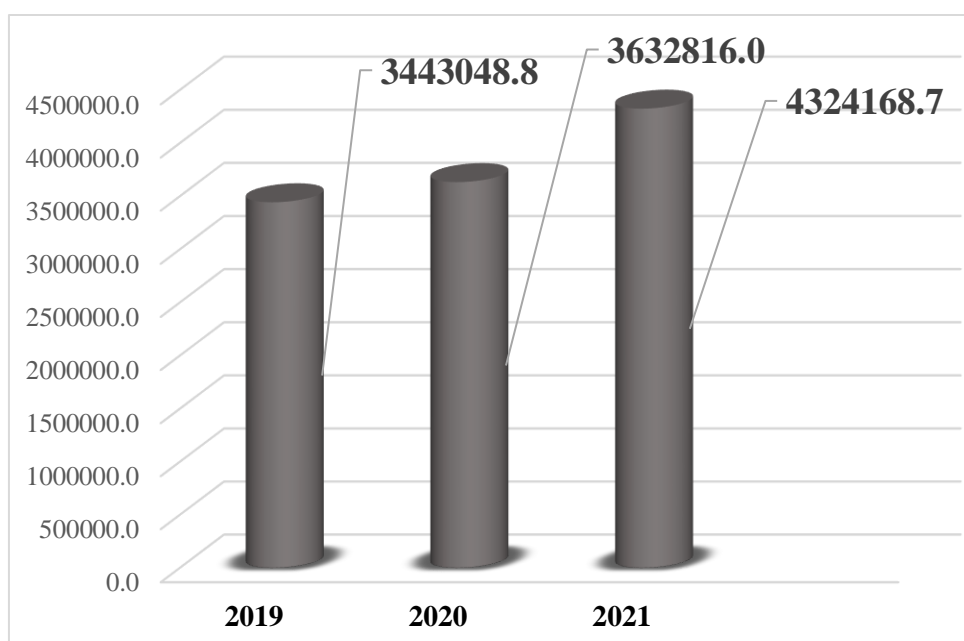

Рис. 2.1. Динаміка надходжень доходів, які надійшли до бюджету м. Чернівці за 2019-2021 роки

Як видно з рисунку 2.1. і як свідчать дані звітності органів Казначейства з кожним роком зростають надходження на аналітичні рахунки, які відкриті в Головному управлінні Державної казначейської служби України у Чернівецькій області.

Це позитивно характеризує виконання дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області.

На кожний вид платежів в органах Казначейства відкриваються рахунки, призначені для зарахування надходжень. При зарахуванні доходів, зборів, вони

розподіляються між загальним та спеціальним фондом бюджету і відповідно між бюджетами різних рівнів.

Структура доходів бюджету Чернівецької області відображена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки

(тис. грн.)

Найменування доходів	2019		2020		2021	
	Сума	Частка доходів, %	Сума	Частка доходів, %	Сума	Частка доходів, %
Податок на доходи фізичних осіб	2062785,6	59,9	2258400,2	62,2	2729394,0	63,1
Внутрішні податки на товари і послуги (акциз. под.)	253677,3	7,4	244095,3	6,7	266500,3	6,2
Податок на прибуток підприємств	25388,9	0,7	26254,1	0,7	35142,1	0,8
Рентна плата за використання інших природних ресурсів	37965,0	1,1	38442,1	1,1	40670,5	0,9
Місцеві податки і збори	892189,1	25,9	916339,9	25,2	1076681,3	24,9
Окремі податки	4,2	0,00	21,2	0,0	-	-
Доходи від власності та підприємницької діяльності	47400,8	1,4	35808,4	1,0	42442,4	1,0
Адміністративні збори та платежі	118603,6	3,4	99408,7	2,7	124826,5	2,9
Інші неподаткові надходження	4751,4	0,01	13737,2	0,4	8441,0	0,2
Доходи від операцій з капіталом	282,8	0,001	308,8	0,0	70,5	0,002
Всього надійшло доходів	3443048,8	100,0	3632816,0	100,0	4324168,7	100,0

У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області найбільшу частку займає податок на доходи фізичних осіб. Його частка коливається від : 60% у 2019 році до 63,1 % у 2021 році.

На другому місці місцеві податки і збори. Їх доля складає 25-26%. Частка акцизного податку становить 6-7% від загального обсягу. Адміністративні податки і збори займають близько 3%.

Левову частину надходжень складає податки на доходи фізичних осіб, який утримується із заробітної плати працівників, відповідно який сплачують підприємства, організації та підприємці.

Найменшу частку займають доходи від операцій з капіталом та інші неподаткові надходження. Податок на прибуток підприємств, рентна плата за використання інших природних ресурсів та доходи від власності і підприємницької діяльності склали близько 1%.

Розглянемо касове виконання дохідної частини спеціального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки у таблиці 2.3.

У спеціальний фонд бюджету Чернівецької області надійшло у 2019 році 483276,7 тис грн. У 2020 році надходження зменшились на – 151703,7 тис. грн. і склали 331573,0 тис. грн. У 2021 році доходи спеціального фонду бюджету збільшились на 117910,6 тис. грн. у порівнянні з 2020 роком і склали 449483,6 тис. грн.

Найбільший обсяг доходів займають власні надходження бюджетних установ, а саме: у 2019 році надійшло 387738,1 тис. грн., у 2020 році – 195733,8 тис. грн. Зменшення у порівнянні з 2019 роком становить 192004,3 тис. грн. У 2021 році власні надходження поступили в сумі 327354,8 тис. грн., що на 131621 тис. грн. більше, ніж у 2020 році. Це пояснюється тим , що бюджетні установи збільшують платні послуги, доходи від яких поступають у спеціальний фонд.

Варто зазначити, що зростають надходження екологічного податку.

Так, у 2019 році екологічний податок надійшов в сумі 2769,4 тис. грн. У 2020 році надходження збільшились на 82,4 тис. грн. і становили 2851,8 тис. грн. У

2021 році екологічний податок знову зріс на 923 тис. грн. і становив 3774,8 тис. грн.

З казначейської звітності видно (Додаток А, Б, В), а також з таблиці 2.3. видно, що доходи від власності та підприємницької діяльності мають тенденцію до зростання.

Найбільший обсяг доходів спеціального фонду був у 2019 році, найменший – у 2020 році. Це пояснюється із змінами, внесеними до Бюджетного кодексу, що зумовлюють перерозподіл доходів між загальним та спеціальними фондами.

Розглянемо структуру доходів спеціального фонду бюджету Чернівецької області (табл.2.4.)

Таблиця 2.4.

**Доходи спеціального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за
2019-2021 роки**

Найменування доходів	2019		2020		2021	
	Сума	Частка доходів, %	Сума	Частка доходів, %	Сума	Частка доходів, %
Податки на власність	1,9	0,0	74,4	0,02	-	-
Екологічний податок	2769,4	0,6	2851,8	0,9	3774,8	0,8
Збір за забруднення навколишнього середовища	-	-	1,7	0,001	-	-
Доходи від власності та підприємницької діяльності	955,5	0,2	1537,3	0,5	2049,0	0,5
Інші надходження	2130,4	0,4	1015,6	0,3	3553,7	0,8
Доходи від операцій з кредитування	84,9	0,0	27,1	0,01	21,5	0,0
Надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури	20075,4	4,2	29825,2	9,0	24262,9	5,4
Власні надходження бюджетних установ	387738,1	80,2	195733,8	59,0	327354,8	72,8
Доходи від операцій з капіталом	53585,6	11,1	85409,4	25,8	68076,7	15,1
Цільові фонди	15935,4	3,3	15096,7	4,6	20390,1	4,5
Разом доходів	483276,7	100,0	331573,0	100,0	449483,6	100,0

Дані таблиці 2.4. показують, що власні надходження займають від 59% до 80%. Доходи від операцій з капіталом складають від 11% до 26%. Надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури складають від 4% до 9% у загальній сумі доходів спеціального фонду. Екологічний податок займає від 0,6 до 0,8 %.

Від виконання дохідної частини бюджету залежить своєчасне фінансування установ та організацій, які знаходяться на бюджеті. Тому розглянемо використання коштів місцевих бюджетів Чернівецької області.

2.2. Стан використання бюджетних коштів на місцевому рівні

Із місцевих бюджетів органи Казначейства проводять фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, культуру та мистецтво, фізичну культуру та спорт, житлово-комунальне господарство, економічної та інших сфер діяльності. Аналіз видатків місцевих бюджетів проведено на основі звітності Головного управління Державної казначейської служби України у Чернівецькій області.

Аналіз видатків проведено за три останні звітні роки. Дані таблиці 2.5. показують, що із місцевих бюджетів Чернівецької області проведено видатки: у 2019 році 9544832,9 тис.грн. У 2020 році було проведено менше видатків у порівнянні з 2019 роком на 2507313,9 тис. грн. і становили 7037519,0 тис. грн. з 2020 роком і загальна сума видатків склала 7947933,3 тис. грн.

Найбільший обсяг видатків проведено на фінансування закладів освіти. Так, у 2019 році виділено на галузь освіти 4034228,9 тис. грн. У 2020 році сума зросла на 313722,5 тис. грн. і становила 4347951,4 тис. грн. У 2021 році обсяг фінансування зріс у порівнянні з 2020 роком на 975131,6 тис. грн. і склав 5323083,0 тис. грн.

У 2021 році спостерігається ріст видатків на 910414,3 тис. грн. у порівнянні Динаміка видатків місцевих бюджетів Чернівецької області відображена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Касове виконання видаткової частини загального фонду бюджету
Чернівецької області за 2019 – 2021**

Роки Найменування Видатків	2019	2020	2021	Відхилення		
				2020-2019	2021-2020	2021-2019
Державне управління	641266,8	783072,5	856745,7	141805,7	73673,2	215478,9
Освіта	4034228,9	4347951,4	5323083,0	313722,5	975131,6	1288854,1
Охорона здоров'я	1600745,0	664035,3	356240,3	-936709,7	-307795,0	-1244504,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2540540,1	316162,2	339476,4	-2224377,9	23314,2	-2201063,7
Культура і мистецтво	242725,8	252117,0	271675,6	9391,2	19558,6	28949,8
ЖКГ	188494,0	287337,5	363431,8	98843,5	76094,3	174937,8
Фізична культура і спорт	94121,6	101502,8	117483,5	7381,2	15980,7	23361,9
Інша діяльність	34488,5	68686,2	71429,3	34197,7	2743,1	36940,8
Економічна діяльність	170202,4	216654,3	248367,8	46451,9	31713,5	78165,4
Разом видатків	9544832,9	7037519,0	7947933,3	-2507313,9	910414,3	-1596899,6

Істотно зменшуються видатки на фінансування закладів охорони здоров'я, тому що фінансування здійснюється в основному з Державного бюджету тих установ, які заключили договір з Національною службою здоров'я України. З місцевих бюджетів фінансуються комунальні послуги установ охорони здоров'я.

Значна частина коштів з місцевих бюджетів виділяється на державне управління. У 2019 році виділено 641266,8 тис. грн., у 2020 році сума зросла на 141805,7 тис. грн. і становила 783072,5 тис. грн. У 2021 році знову спостерігаємо зростання на 73673,2 тис. грн. у порівнянні з 2020 роком і склала 856745,7 тис. грн. У 2021 році у порівнянні з 2019 роком ріст видатків на державне управління становить 215478,9 тис. грн.

Тенденцію касового виконання видаткової частини загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки можна прослідкувати на рисунку 2.5.

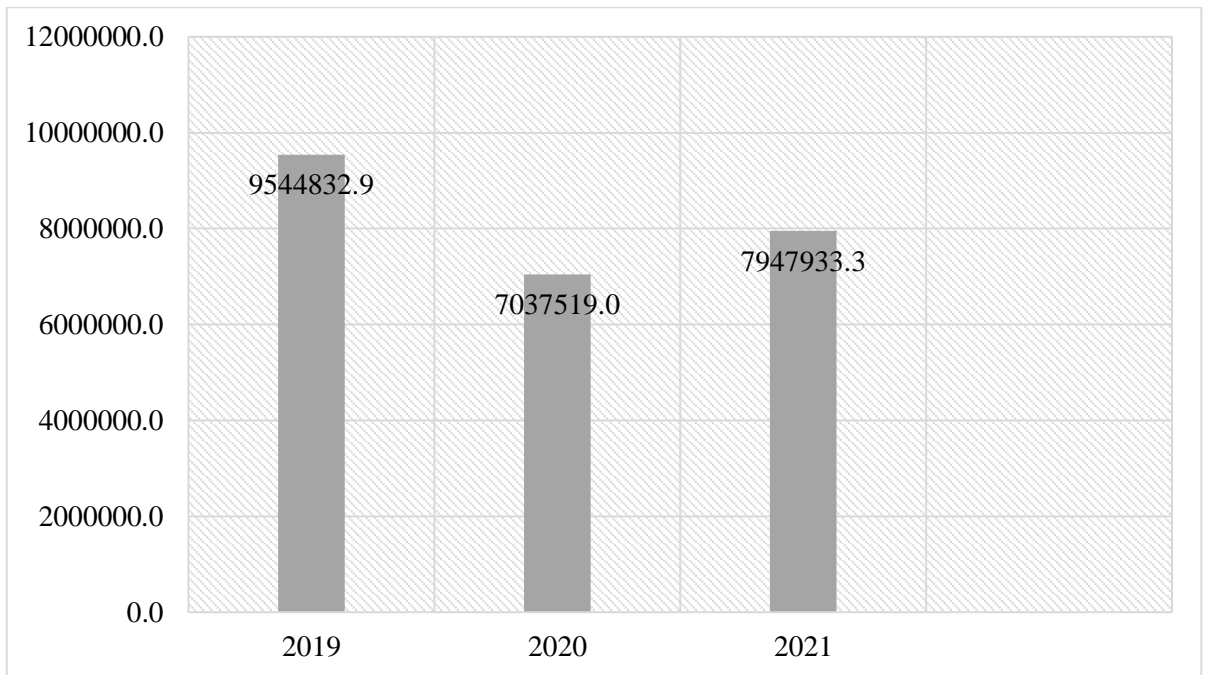

Рис. 2.5. Динаміка касового виконання видаткової частини загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки

З рисунку 2.5. видно, що найбільший обсяг видатків було проведено у 2019 році, найменший - у 2020 році. Це пояснюється із зміною підпорядкованості бюджетних установ та зміною у законодавстві.

Як видно з таблиці 2.6. найбільшу питому вагу складають видатки на освіту. Їх доля коливається від 42,3 % у 2019 році, 61,8 % у 2020 році і 67% у 2021 році. Наступним є видатки на державне управління. Їх частка становила: у 2019 році – 6,7 %, у 2020 році – 11,1 %, у 2021 – 10,8 %.

З таблиці 2.6. видно, що зменшилась частка видатків на охорону здоров'я. Якщо у 2019 році ця частка становила 16,8 %, у 2020 році – 9,4 %, у 2021 році – 4,5%. Зменшення частки пояснюється тим, що фінансування охорони здоров'я проходить із Державного бюджету Національною службою здоров'я України. Також помітне зменшення частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення. У 2019 році їх частка склала 26,6 %, у 2020 році – 4,5 %, а у 2021 році – 4,3%. Пояснюється це тим, що видатки фінансуються напряму головним розпорядникам коштів з Державного бюджету.

Розглянемо питому вагу видаткової частини загального фонду бюджету Чернівецької області за 2019 – 2022 роки (табл. 2.6.).

Таблиця 2.6.

**Питома вага видаткової частини загального фонду бюджету
Чернівецької області за 2019 – 2022 роки**

Найменування видатків	2019		2020		2021	
	Сума	Частка видатків, %	Сума	Частка видатків, %	Сума	Частка видатків, %
Державне управління	641266,8	6,7	783072,5	11,1	856745,7	10,8
Освіта	4034228,9	42,3	4347951,4	61,8	5323083,0	67,0
Охорона здоров'я	1600745,0	16,8	664035,3	9,4	356240,3	4,5
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2540540,1	26,6	316162,2	4,5	339476,4	4,3
Культура і мистецтво	242725,8	2,5	252117,0	3,6	271675,6	3,4
ЖКГ	188494,0	2,0	287337,5	4,1	363431,8	4,6
Фізична культура і спорт	94121,6	1,0	101502,8	1,4	117483,5	1,5
Інша діяльність	34488,5	0,4	68686,2	1,0	71429,3	0,9
Економічна діяльність	170202,4	1,8	216654,3	3,1	248367,8	3,1
Разом видатків	9544832,9	100,0	7037519,0	100,0	7947933,3	100,0

Зростають видатки на культуру і мистецтво: у 2019 році їх частка становила 2,5 %, у 2020 році – 3,6 %, у 2021 році – 3,4 %. Щодо економічної діяльності: то у 2019 році показник становив 1,8%, а у 2020 та 2021 році показник однаковий – 3,1%. Майже без змін залишилися видатки на фізичну культуру і спорт та іншу діяльність, їхня частка коливається від 0,4 % до 1,5 %. Детально структуру видатків можна розглянути на рисунку 2.6.

Суттєво збільшились видатки на житлово-комунальне господарство: у 2019 році їх частка становила 2,5 %, у 2020 році помітне стрімке зростання – 4,1 %, а у 2021 році частка сягає 4,6 %. Зросли видатки на економічну діяльність. Їх частка коливалась від 1,8% до 3,1 % загальної суми.

Розглянемо видатки спеціального фонду місцевих бюджетів (табл. 2.7.).

Таблиця 2.7.

Проведені видатки спеціального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019 - 2021 роки

З таблиці 2.7. видно, що органами Казначейства у Чернівецькій області проведено видатків із спеціального фонду бюджету на суму: у 2019 році – 1960082,5 тис. грн. , у 2020 році – 1631716,7 тис. грн. , у 2021 році – 2092550,1 тис. грн.

Найбільший обсяг видатків було виділено на економічну діяльність. У 2019 році виділена сума склала 1068297,6 тис. грн., у 2020 році - 1027779,4 тис. грн., у

Роки Найменування Видатків	2019	2020	2021	Відхилення		
				2020-2019	2021-2020	2021-2019
Державне управління	25734,5	21120,5	25470,4	-4614,0	4349,9	-264,1
Освіта	448781,4	304876,3	475487,7	-143905,1	170611,4	26706,3
Охорона здоров'я	234483,6	165469,4	68508,6	-69014,2	-96960,8	-165975,0
Соціальний захист та соціальне забезпечення	48405,9	42189,0	61627,4	-6216,9	19438,4	13221,5
Культура та мистецтво	27034,3	12046,2	12483,2	-14988,1	437,0	-14551,1
Житлово-комунальне господарство	67847,6	35032,7	154536,7	-32814,9	119504,0	86689,1
Фізична культура і спорт	12376,6	7153,9	4865,4	-5222,7	-2288,5	-7511,2
Економічна діяльність	1068297,6	1027779,4	1265548,1	-40518,2	237768,7	197250,5
Інша діяльність	27121,0	16049,3	24022,6	-11071,7	7973,3	-3098,4
Разом видатків	1960082,5	1631716,7	2092550,1	-328365,8	460833,4	132467,6

2021 році помітне зростання на 237768,7 тис. грн. , яка склала 1265548,1 тис. грн.

Друге місце по видатках належить освіті. Так, було виділено на утримання закладів освіти у 2019 році - 448781,4 тис. грн. , у 2020 році сума зменшилась і

становила 304876,3 тис. грн., а у 2021 році знову помітне зростання – сума склала 475487,7 тис. грн.

Динаміка видатків спеціального фонду прослідковується на рисунку 2.7.

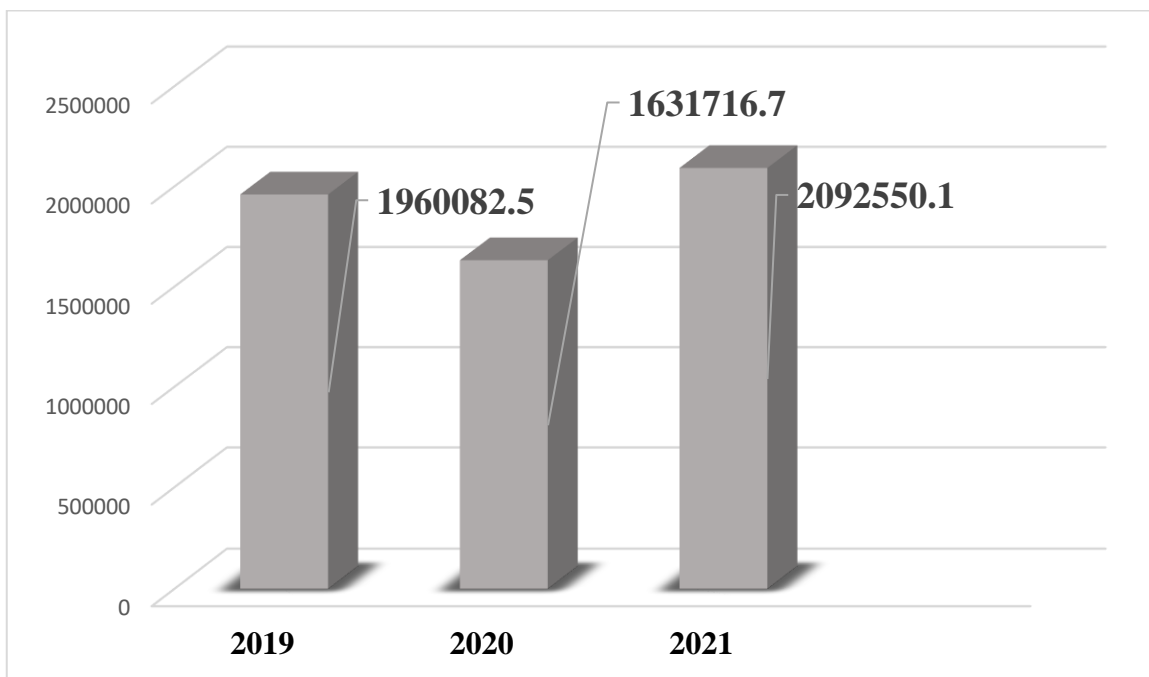

Рис. 2.7. Динаміка касового виконання видаткової частини спеціального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки

На третьому місці знаходяться видатки на охорону здоров'я, хоча спостерігається помітне зменшення сум фінансування. У зв'язку з передачею фінансування з Державного бюджету.

Значна сума коштів виділяється на допомоги та пільги окремим верствам населення по соціальному забезпеченню.

Зі спеціального фонду виділяються кошти на утримання закладів культури та мистецтва, житлово-комунального господарства та інших видатків.

Структуру видатків спеціального фонду відображено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

**Питома вага видаткової частини спеціального фонду бюджету
Чернівецької області за 2019 – 2021 роки**

Найменування видатків	2019		2020		2021	
	Сума	Частка видатків, %	Сума	Частка видатків, %	Сума	Частка видатків, %
Державне управління	25734,5	1,3	21120,5	1,3	25470,4	1,2
Освіта	448781,4	22,9	304876,3	18,7	475487,7	22,7
Охорона здоров'я	234483,6	12,0	165469,4	10,1	68508,6	3,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	48405,9	2,5	42189,0	2,6	61627,4	2,9
Культура та мистецтво	27034,3	1,4	12046,2	0,7	12483,2	0,6
Житлово-комунальне господарство	67847,6	3,5	35032,7	2,1	154536,7	7,4
Фізична культура і спорт	12376,6	0,6	7153,9	0,4	4865,4	0,2
Економічна діяльність	1068297,6	54,5	1027779,4	63,0	1265548,1	60,5
Інша діяльність	27121,0	1,4	16049,3	1,0	24022,6	1,1
Разом видатків	1960082,5	100,0	1631716,7	100,0	2092550,1	100,0

Дані таблиці показують, що найбільшу частку у загальній сумі видатків спеціального фонду займають видатки на економічну діяльність. Їх частка зростає з 54,5 % у 2019 році до 63 % у 2020 році. Це свідчить про те, що розширюється діяльність підприємств лісового господарства, транспортного та водного господарств.

На заклади освіти виділяється від 18,7 % до 22,9 % всіх видатків з спеціального фонду. Зростає частка видатків на житлово-комунальне господарство

з 2,1 % у 2020 році до 7,4 % у 2021 році. Частки видатків зображено на рисунку 2.8.

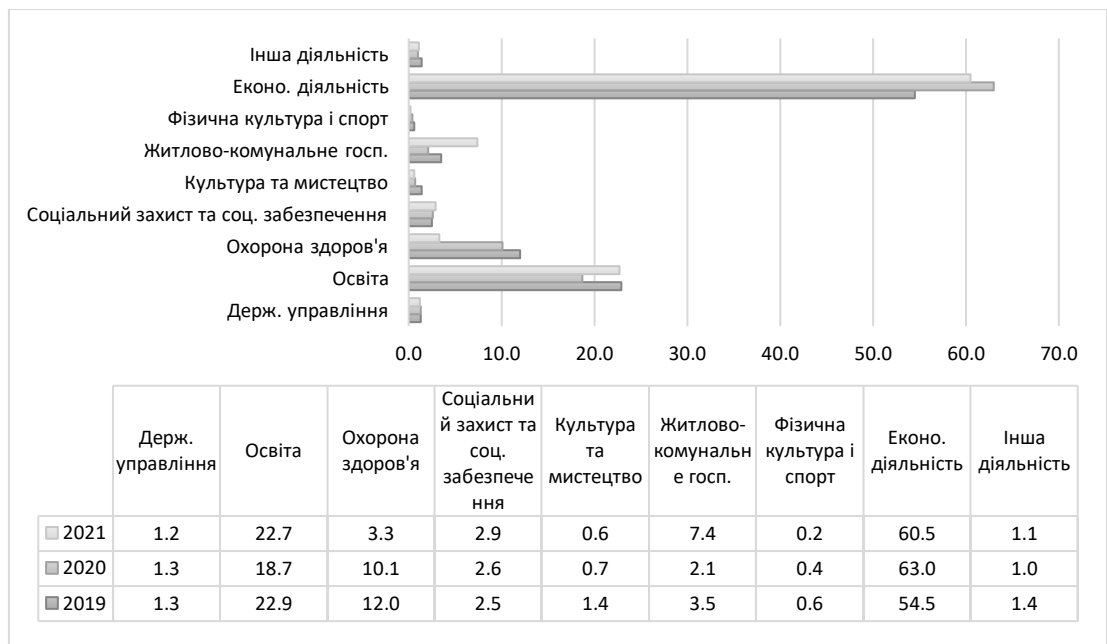

Рис. 2.8. Структура видатків спеціального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області за 2021 рік

2.3. Міжбюджетні трансферти в системі казначейського обслуговування

Перерахування міжбюджетних трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів (включаючи базову дотацію, субвенції та додаткові дотації), а також внутрішні перерахунки між місцевими бюджетами проводяться органами Казначейства відповідно до вимог Бюджетного кодексу України, Закону про Державний бюджет України та інших чинних нормативно-правових актів України, а також відповідно до рішень відповідної ради щодо місцевого бюджету.

Суми міжбюджетних трансфертів, що надходять на рахунки загального фонду місцевих бюджетів, спрямовуються на особові рахунки головних розпорядників бюджетних коштів. Після цього кошти перераховуються на рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами. З цих рахунків,

відповідно до встановленого порядку, кошти направляються на рахунки для обліку надходжень до загального фонду місцевих бюджетів. У випадку, якщо головні розпорядники коштів відповідного місцевого бюджету не мають підвідомчих установ, кошти направляються на рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами.

Коли розпорядники бюджетних коштів використовують ці міжбюджетні трансферти для здійснення видатків, кошти направляються на витрати відповідного бюджету. Суми міжбюджетних трансфертів, що надходять на рахунки спеціального фонду місцевих бюджетів, також спрямовуються на особові рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, з подальшим перерахуванням на рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами.

Розглянемо обсяги міжбюджетних трансфертів, виділених з державного бюджету місцевим бюджетам Чернівецької області (рис.2.9.).

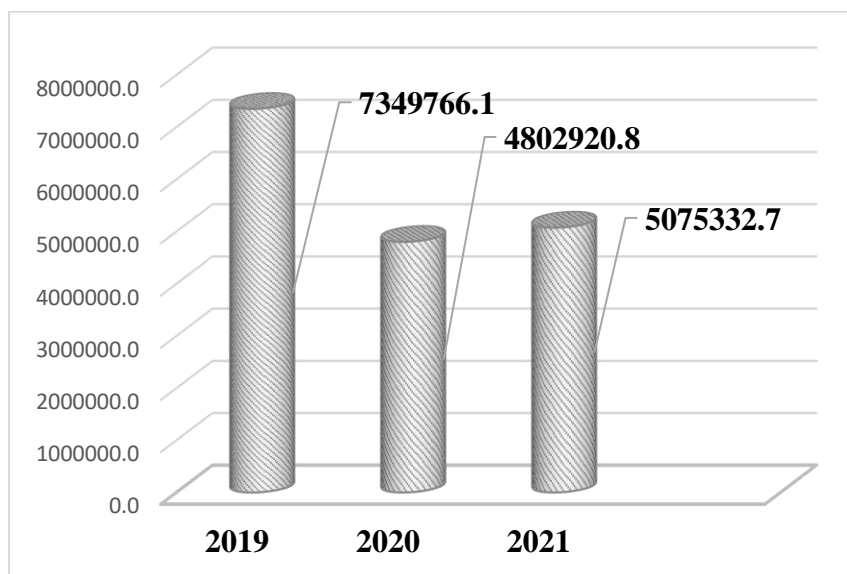

Рис. 2.9. Динаміка міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки

Як видно з рисунку 2.9. у 2019 році було виділено 7349766,1 тис. грн., у 2020 році – 4802920,8 тис. грн., а у 2021 році – 5075332,7 тис. грн. Дані про міжбюджетні трансферти представлені у таблиці 2.

Таблиця 2.9.

**Міжбюджетні трансферти, отримані бюджетами Чернівецької області за
2019-2021 роки**

Роки Найменування Трансфертів	2019	2020	2021	Відхилення		
				2020-2019	2021-2020	2021-2019
Базова дотація	734031,5	932006,0	1098332,2	197974,5	166326,2	364300,7
Додаткова дотація	612053,1	304092,7	251511,4	-307960,4	-52581,3	-360541,7
Стабілізаційна дотація	11552,7	-	-	-	-	-
Субвенції	5992128,8	3566822,1	3725489,1	-2425306,7	158667,0	-2266639,7
Всього трансфертів	7349766,1	4802920,8	5075332,7	-2546845,3	272411,9	-2274433,4

Як видно із таблиці 2.9. субвенції мають найбільший обсяг: у 2019 році сума становила 5992128,8 тис. грн., у 2020 році помітний спад субвенцій на 2425306,7 тис. грн. в порівнянні з 2019 роком і становив 3566822,1 тис. грн.. У 2021 році обсяг збільшився і склав 3725489,1 тис. грн..

Щодо базової дотації, то у 2019 році було виділено дотацій на суму 734031,5 тис. грн., у 2020 році помітний зріст на 197974,5 тис. грн. у порівнянні з 2019 роком і становив 932006,0 тис. грн.. У 2021 році базова дотація поступила у сумі 1098332,2 тис. грн..

Додаткова дотація у 2019 році склала 612053,1 тис. грн. , у 2020 році стрімко зменшилась на 307960,4 тис. грн. в порівнянні з 2019 роком і становила 304092,7 тис. грн.. У 2021 році додаткова дотація знову зменшилась і склала 251511,4 тис. грн..

Як видно із таблиці 2.10. найбільша частка припадає на субвенції від 73,4 % до 81,5 %. Базова дотація займає від 10 % до 21,6 %. Додаткова дотація від 5% до 8,3%. Наочно зображено структуру на рисунку 2.10.

Визначимо структуру міжбюджетних трансфертів у Чернівецькій області за 2019-2021 роки (табл. 2.10.).

Таблиця 2.10.

Структура міжбюджетних трансфертів у Чернівецькій області за 2019-2021 роки

Найменування трансфертів	2019		2020		2021	
	Сума	Частка видатків, %	Сума	Частка видатків, %	Сума	Частка видатків, %
Базова дотація	734031,5	10,0	932006,0	19,4	1098332,2	21,6
Додаткова дотація	612053,1	8,3	304092,7	6,3	251511,4	5,0
Стабілізаційна дотація	11552,7	0,2	-	-	-	-
Субвенції	5992128,8	81,5	3566822,1	74,3	3725489,1	73,4
Всього трансфертів	7349766,1	100,0	4802920,8	100,0	5075332,7	100,0

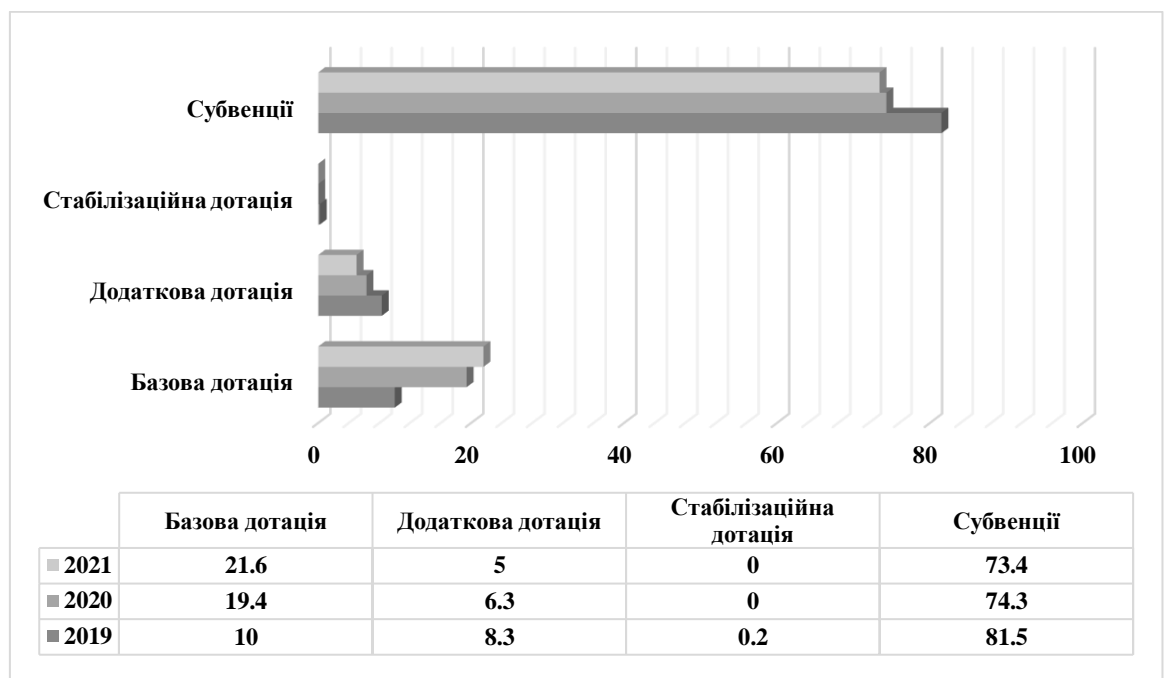

Рис. 2.10. Структура міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів Чернівецької області за 2019-2021 роки

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі проведено аналіз виконання місцевих бюджетів Чернівецької області протягом періоду з 2019 по 2022 роки.

За цей час до загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області надійшли наступні кошти: у 2019 році – 3443048,8 тис. грн, у 2020 році - 3632816,0 тис. грн., у 2021 - 4324168,7 тис. грн.

Під час аналізу виявлено, що основним джерелом доходів є податок на доходи фізичних осіб, який виступає основним бюджетоутворюючим податком. Найменшу частку становлять доходи від операцій з капіталом та інші неподаткові надходження. Також до загального фонду бюджету надходять кошти від акцизного податку, місцевих податків і зборів, податку на прибуток підприємств та інших податків і зборів.

Щодо спеціального фонду бюджету Чернівецької області, відзначено, що у 2019 році надійшло 483276,7 тис. грн., у 2020 році – 331573,0 тис. грн., у 2021 році – 449483,6 тис. грн.

Слід підкреслити, що основним джерелом доходів для спеціального фонду є власні надходження бюджетних установ.

Щодо видатків із загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області, у 2019 році сума становила 9544832,9 тис. грн., у 2020 році - 7037519,0 тис. грн., у 2021 році – 7947933,3 тис. грн. Зазначено, що найбільший обсяг видатків спрямовано на фінансування закладів освіти.

Щодо спеціального фонду бюджету, видатки склали у 2019 році 1960082,5 тис. грн., у 2020 році - 1631716,7 тис. грн., у 2021 році - 2092550,1 тис. грн.

Також було відзначено, що місцеві бюджети отримали міжбюджетні трансферти у 2019 році на суму 7349766,1 тис. грн., у 2020 році – 4802920,8 тис. грн., а у 2021 році – 5075332,7 тис. грн. Кошти були ефективно використані відповідно до затвердженого бюджету.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СИСТЕМИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1. Досвід зарубіжних країн щодо функціонування казначейського обслуговування місцевих бюджетів

Механізм виконання державного бюджету в різних країнах світу вимагає детального вивчення з боку окремих підрозділів Державної казначейської служби України. Це не лише передбачає вивчення механізму копіювання конкретної моделі, але й створення на її основі української моделі виконання державного бюджету, яка б повністю враховувала реалії України.

Проведення аналізу функціонування систем казначейства у різних країнах є ключовим напрямком для вирішення питання впровадження подібного інституту в Україні та вибору його моделі. У нашій країні цей вибір повинен базуватися на новій методологічній основі. Хоча зусилля українських законодавців в даний час спрямовані на розв'язання конкретних прикладних проблем у сфері фінансів, важливо пам'ятати, що без дослідження методології всіх економічних, зокрема фінансових, аспектів, реформи стають неможливими.

Функції казначейств в різних країнах еволюціонували, враховуючи національні особливості їхнього функціонування, такі як довготривалі війни, що призводили до зменшення багатства держави. У цих умовах казначейства почали виконувати нові функції, наприклад, випуск внутрішніх і зовнішніх боргових зобов'язань, а з утворенням фінансових монополій – прийняття акцій на збереження. З розвитком системи комерційних банків функції казначейств також зазнали певних змін, включаючи передачу функцій емісії грошей і карбування монет центральним банкам.

У сучасному світі казначейські установи різних країн також мають свої особливості, обумовлені державним устроєм, територіально-адміністративним поділом, рівнем розвитку економіки та структурними особливостями.

У таких країнах, як Великобританія і США, органи казначейства й органи Міністерства фінансів представляють собою єдиний організм, наділений широкими повноваженнями, і його роль у виконанні бюджету є гіперактивною. В США казначейство займається також фінансовими розслідуваннями. У таких країнах, як Франція, Бразилія, Австралія, казначейства мають також широке коло повноважень і їхня роль активна. В інших розвинених країнах функції казначейств більш сконцентровані й обмежені, зокрема в Канаді, Німеччині, Італії. [22].

У певних випадках казначейство виступало у ролі банківської установи, яка приймала вклади від населення. Українським органом, відповідальним за виконання бюджету і фінансовий контроль, є Міністерство фінансів – Казначейство.

У США головним органом управління фінансами є, перш за все, Міністерство фінансів (Казначейство). Воно є представником уряду, розробляє фінансову та податкову політику, випускає грошові знаки та монети, керує питаннями внутрішніх позик та управлінням державним боргом, здійснює контроль за виконанням фінансового законодавства, збирає внутрішні доходи та контролює грошовий обіг.

Другим важливим фінансовим відомством у США є Адміністративно-бюджетне управління при Президенті. Воно управляє витратами федерального бюджету, розробляє фінансові програми, організовує оперативний контроль над управлінням бюджетом і є ключовим органом виконавчої влади.

Основним фінансовим джерелом для органів державного управління в регіонах (у США це штати, муніципалітети, графства і т.д.) є третина міжурядових надходжень, які здійснюються через розгалужену систему територіальних органів Казначейства. Іншу третину складають власні надходження, а решта поповнюється за рахунок різноманітних платежів і добровільних пожертвувань. Регіональні та місцеві органи влади самостійно контролюють виконання своїх бюджетів.

У Великобританії органом управління фінансами є Казначейство, яке керує розробкою, складанням і виконанням державного бюджету, визначає податкову політику, проводить фінансово-економічне прогнозування, веде міжнародні фінансові відносини і контролює витрати державних підприємств.

Відмінною особливістю британського регіонального управління бюджетними коштами регіону є той факт, що місцеві органи влади є активними підприємцями – більше третини надходжень в регіональну і місцеву скарбницю припадає на оренду державної власності, а також на різні платні послуги з боку місцевих органів виконавчої влади. На регіональні та місцеві органи державного управління поширюються численні механізми контролю з боку центрального уряду в особі територіальних управлінь Казначейства, зокрема ліміти на запозичення і контроль над рівнем місцевих податків. Вони володіють обмеженою самостійністю у питаннях запозичення без чітких гарантій центрального уряду [23].

У Франції фінансовим управлінням займається Міністерство економіки, фінансів і бюджету. Характерною особливістю французького казначейства є те, що воно не лише відповідає за облік, розподіл і централізацію податків і зборів, які збирає податкова служба, але також безпосередньо взяло на себе збір окремих з них, таких як прибутковий податок та митні збори на рівні муніципалітетів або їх об'єднань.

Державне казначейство може залучати позики від Державного банку для забезпечення обігових коштів уряду Французької Республіки, переважно для фінансування поточних операцій (залучення позичкових коштів здійснюється в межах, встановлених Парламентом). Крім того, казначейство, взаємодіючи з банківською системою країни, здійснює емісію платіжних засобів, спільно з уповноваженими комерційними банками та Емісійним банком Франції, випускає бони Уряду, проводить їх передплату та веде облік.

Головною рисою регіонального управління бюджетними коштами у Франції є їх тісна прив'язаність до центральних органів влади. Близько 95% коштів

регіональних бюджетів проходять через Генеральну Дирекцію державного обліку та територіальні управління Казначейства [23].

На основі досвіду Франції можливе впровадження в Україні певних аспектів роботи та функцій, а також застосування французького досвіду з урахуванням адаптації до українських реалій. Зокрема, враховуючи систему казначейства Франції, пропонуємо впровадження функцій юридичних і фізичних радників для мерів і голів регіональних рад, а також функцій бухгалтерів в організаціях та установах публічно-правового сектору. Додаткові можливості виявлення функцій казначейства України можна було б здобути через їх виконання за кордоном в адміністративних органах, що сприяло б інтенсивному розвитку та узяттю на озброєння досвіду з-за кордону.

В Італії фінансовим управлінням займаються чотири державні органи: Казначейство, відповідальне за державні витрати і фінансовий контроль; Міністерство фінансів, відповідальне за доходи; Міністерство бюджету і планування, координатор фінансових ресурсів та складання державного бюджету; Міністерство внутрішніх справ, відповідальне за місцеві фінанси.

Таким чином, у ряді країн Казначейський департамент, який відповідає за макроекономічну політику та збір надходжень, фактично має статус міністерства. У США, наприклад, Міністерство Фінансів (Казначейство) має практично необмежений рівень влади і підпорядковується безпосередньо президенту країни. У державах, де казначейство відіграє значну роль (Австралія, Великобританія, США), воно підпорядковується безпосередньо представницьким органам влади. Згідно з дослідженнями Міжнародного валютного фонду, в умовах нестабільної економіки, яка характерна для України, важливо надати пріоритет таким функціям, як виконання бюджету та фінансові операції, що дозволить швидко та ефективно реагувати на зміни економічної ситуації.

В умовах нестабільної економіки України вчені Міжнародного валютного фонду вважають, що значну увагу для покращення казначейського обслуговування потрібно приділяти виконанню бюджету та фінансовим

операціям [24]. Це надаватиме змогу швидко й ефективно реагувати на зміни економічної ситуації.

Виконання бюджету в усіх зарубіжних країнах є основною та фундаментальною функцією казначейства. Ця діяльність охоплює контроль за всіма надходженнями та виплатами на рахунках уряду, а також проведення операцій у процесі збору надходжень та формування платежів. Важливо відзначити, що контроль за виконанням бюджету для казначейства більше пов'язаний із витратами, оскільки доходи бюджету здебільшого підконтрольні податковим органам.

Наприклад, в Японії казначейство не займається збором надходжень; доходи бюджету збираються Податковою службою та Митним комітетом і надходять на рахунок банку Японії. У Франції, Іспанії, Великобританії та Бразилії казначейство виключно контролює та координує надходження доходів на єдиний рахунок. У США та Австралії казначейство бере активну участь у зборі податкових надходжень і безпосередньо взаємодіє з платниками податків.

Отже, в умовах політичної та економічної нестабільності в Україні пріоритетним завданням державної казначейської служби залишається виконання бюджету та контроль за цим процесом. Незважаючи на вплив політичного устрою та економічних традицій на розвиток казначейської системи в країні, можна використовувати зарубіжний досвід для вдосконалення управління бюджетними коштами на всіх рівнях. Дослідження показує, що існує низка функцій у зарубіжних казначействах, таких як фінансове планування, локальне приймання рішень, управління коштами Європейського союзу та їхнє розміщення на фінансових ринках, впровадження яких в Україні може значно підвищити якість та ефективність роботи Державної казначейської служби.

3.2. Проблематика та напрями покращення роботи казначейського обслуговування місцевих бюджетів до умов сьогодення

При обслуговуванні місцевих бюджетів, однією з ключових функцій органів Державної казначейської служби України є сприяння виконанню бюджетної політики місцевого самоврядування та здійсненню ефективного управління коштами місцевих бюджетів. Ця мета досягається шляхом впровадження системи оперативного управління місцевими фінансами.

Зокрема, фінансові операції за видатками місцевих бюджетів, проведені органами Державного казначейства, характеризуються наступними особливостями: всі кошти місцевих бюджетів накопичуються на рахунках, відкритих у територіальних відділеннях казначейства на ім'я розпорядників коштів місцевих бюджетів; оплата видатків органами казначейства здійснюється лише після отримання від розпорядників коштів розрахункових документів; органи Держказначейства забезпечують контроль за відповідністю касових видатків розпорядників коштів напрямом та обсягу встановлених бюджетних призначень, виділеним асигнуванням та прийнятим зобов'язанням; оплата здійснюється на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги бюджетним установам.

Отже, роль казначейства не обмежується лише виконанням окремих видаткових повноважень, а полягає у комплексному обслуговуванні всіх учасників бюджетного процесу, забезпечуючи найефективніше використання бюджетних коштів за їх призначенням. Застосування інформаційних технологій значно спрощує та прискорює численні процедури в процесі казначейського виконання державного бюджету. Під час цього обслуговування реалізуються такі інформаційні процеси: опрацювання, обмін, накопичення та управління даними, а також формування звітів. Казначейське виконання місцевих бюджетів приносить позитивний ефект, оскільки така форма роботи забезпечує ощадливе та обов'язково цільове використання коштів місцевих бюджетів.

Існує низка проблемних питань, які виникають під час казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками, а саме: значне збільшення навантаження на канали зв'язку, низький рівень охоплення районної ланки цифровими технологіями зв'язку; відсутність чіткого розмежування повноважень та функцій між органами місцевого самоврядування й органами Державної казначейської служби України в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів; територіальна віддаленість сільських та селищних бюджетів; оптимізація документообігу та скорочення обсягів робіт, що здійснюються в ручному режим; неоптимальний перерозподіл бюджетних коштів між розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів місцевих бюджетів, коли у однієї установи залишаються невикористанні кошти, і вона їх повертає до бюджету, а у другій утворюється кредиторська заборгованість [27, с. 67–68].

Для забезпечення ефективного функціонування системи казначейства при обслуговуванні бюджетів, ми вважаємо, що важливо використовувати критерії оцінки, які гарантують максимально повне і своєчасне задоволення потреб держави та операторів бюджетних ресурсів. Це можливо шляхом раціоналізації організаційної, методологічної та технічної складової процесу управління бюджетними потоками під час касового обслуговування виконання бюджету.

Для удосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками ми визначаємо наступні основні напрямки:

Покращення взаємодії між органами Державної казначейської служби України та розпорядниками бюджетних коштів. Це включає у себе поліпшення існуючих процедур казначейського обслуговування бюджетів на різних рівнях з більш глибоким контролем за використанням бюджетних ресурсів, визначення контрольних функцій органів Державної казначейської служби України стосовно бюджетних повноважень при зарахуванні податків та зборів, і поглиблення механізмів проведення попереднього та поточного контролю з дотриманням всіх вимог казначейського обліку та фінансової звітності. Також важливо розширювати координацію між органами Державної казначейської служби

України та учасниками бюджетного процесу та зміцнювати співпрацю з установами банків.

Підвищення якості та ефективності управління фінансовими ресурсами Єдиного казначейського рахунку. Це включає у себе удосконалення державної політики Державної казначейської служби України щодо управління ресурсами Єдиного казначейського рахунку, формування та розподіл ресурсного потенціалу Єдиного казначейського рахунку, впровадження нових механізмів управління фінансовими ресурсами для більш ефективного використання коштів, що знаходяться на Єдиному казначейському рахунку.

Вдосконалити систему фінансової звітності щодо виконання бюджетів, зокрема: спростити форми фінансової та бюджетної звітності; покращити методи та підходи до складання та подання фінансової звітності про виконання бюджетів; розвивати аналітичні та дослідницькі аспекти роботи органів Казначейства; збирати та моніторити інформацію про процеси діяльності Державної казначейської служби України.

Посилювати нормативно-правову базу діяльності Державної казначейської служби України, а саме: впроваджувати міжнародні стандарти; оптимізувати казначейську інфраструктуру в контексті проведеної адміністративно-територіальної реформи; гармонізувати нормативну базу у сфері бухгалтерського обліку та звітності до міжнародних стандартів для державного сектору; вдосконалювати діяльність Державної казначейської служби України з урахуванням наукових обґрунтувань та стратегії державної бюджетної політики; розробляти та впроваджувати в практику Закон «Про Державну казначейську службу України»; впорядковувати нормативно-правову базу щодо касового виконання бюджетів усіх рівнів.

Модернізувати та удосконалити інформаційні технології та внутрішню платіжну систему Державної казначейської служби України, а саме: розробити Проект модернізації інформаційних технологій в системі Казначейства; удосконалювати програмно-технічну модель обслуговування Єдиного казначейського рахунку та управління фінансовими ресурсами; покращувати

технічну інфраструктуру системи Державної казначейської служби України на центральному та обласному рівнях; впроваджувати систему електронних сховищ даних та запроваджувати програмні інструментальні засоби для накопичення та аналізу звітних даних про виконання бюджетів.

Всі ці заходи спрямовані на поліпшення роботи Державної казначейської служби України, враховуючи досвід зарубіжних країн. Запропоновані шляхи удосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів сприятимуть найбільш ефективному використанню бюджетних коштів та їхньому цільовому використанню.

3.3. Напрямки удосконалення державного контролю в системі Казначейства за використанням коштів місцевих бюджетів

Державна казначейська служба України виконує ключову роль у керівництві державними коштами, і для забезпечення ефективності цієї функції виникла необхідність у створенні системи контролю за дотриманням всіх законодавчих та нормативних актів, що стосуються касового виконання державного та місцевих бюджетів.

Реалізація цієї системи базується на діяльності внутрішнього аудиту, який функціонує в органах Державного казначейства. Управління внутрішнього аудиту на рівні Державної казначейської служби та відділи (сектори) внутрішнього аудиту в регіональних управліннях відповідають за цю функцію.

Місцеві фінансові органи здійснюють контроль під час аналізу бюджетного запиту, який подається головним розпорядником бюджетних коштів, з оцінкою його відповідності меті, пріоритетності, ефективності та ефективності використання бюджетних ресурсів.

Основними причинами фінансових порушень є відсутність достатнього попереднього контролю, який здійснюють фінансові органи та органи Казначейства при узгодженні кошторисних витрат, схваленні штатних розписів, затвердженні видатків, а також поточного контролю за збереженням грошових

коштів і матеріальних цінностей, їх раціональним використанням та додержанням порядку здійснення бюджетних операцій.

Сучасні контрольні механізми в основному вбудовані в програмне забезпечення Казначейства, що дозволяє автоматизовано здійснювати більшість контрольних функцій. За змістом та етапами проведення контрольних заходів щодо використання бюджетних коштів їх можна розділити на попередні та поточні.

Попередній та поточний нагляд за бюджетними повноваженнями реалізуються органами Казначейства в процесі обробки надходжень та компенсації податків відповідно до законодавства. Основою для проведення фінансових транзакцій є висновки органів адміністрування податків, зборів та інших платежів, а також рішення судових органів. Ці висновки піддаються перевірці органами Казначейства щодо законності повноважень осіб, які приймають рішення, та належності документації.

Процес перевірки розпочинається аналізом бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів на відповідність вимогам нормативно-правових актів. Зареєстровані в системі Казначейства бюджетні зобов'язання розпорядників свідчать про їхнє дотримання бюджетних обов'язків, що суттєво є контролем за повноваженнями розпорядників бюджетних коштів.

Другий етап, який є частиною державного фінансового контролю, включає поточний нагляд, що полягає в технічній перевірці бюджетних параметрів. Ця перевірка визначає наявність зареєстрованих бюджетних та фінансових зобов'язань у системі Казначейства та відсутність судових рішень щодо списання коштів з рахунків.

Система державного фінансового контролю використання коштів місцевих бюджетів в Україні стикається із численними проблемами, які ускладнюють її ефективність, збільшують витрати та роблять її недостатньо прозорою. Під час контролю в органах Казначейства виникають труднощі щодо представлення первинних документів, які підтверджують проведення операцій, а також відповідності сум в затвердженому кошторисі та плані асигнувань.

Сьогодні не створено достатнього правового, інформаційного, організаційного, комунікативного, методологічного та кадрового забезпечення для здійснення державного фінансового контролю. Це все негативно впливає на рівень довіри населення до влади, на розвиток фінансово-бюджетних відносин в Україні, гальмуючи низку трансформацій у цій сфері.

Майбутнє вдосконалення комплексності контролю залежить від його якості на всіх етапах і своєчасність адекватного реагування фінансових органів, головних розпорядників та інших органів влади за результатами контролю, на виявлені факти нецільового й неефективного використання бюджетних коштів, шляхом вжиття заходів щодо відшкодування незаконних витрат, регулювання обсягів фінансування, приведення їх у відповідність з нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетний процес [29, с. 151].

Таким чином, основним завданням для органів фінансового контролю є передбачення можливих проблем, які можуть ускладнити впровадження бюджетної політики на рівнях держави та місцевого самоврядування. На нашу думку, в Україні необхідно чітко визначити, закріпити законодавчо і розвивати три відокремлені гілки фінансового контролю: державну сферу, де функціонує система державного фінансового контролю; муніципальну сферу, де діє система фінансового контролю органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади; та сферу громадянського суспільства з незалежною системою фінансового контролю.

Наразі надзвичайно важливим є впровадження контролю не лише за ефективним використанням бюджетних коштів, але й за їхнім цільовим використанням. Це передбачає підсилення аналітичної функції фінансового контролю та відповідну підготовку працівників контрольних органів, зокрема, у сфері аналізу ефективної реалізації бюджетних програм та надання відповідних рекомендацій під час формування бюджету. Головною труднощею у цьому питанні є відсутність в законодавстві України механізму оцінки ефективності використання бюджетних коштів.

Відповідно до стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2021 рр. у частині щодо внутрішнього фінансового контролю визначено посилення управлінської підзвітності на всіх рівнях державного сектору, а саме: посилення ефективності внутрішнього аудиту; впровадження внутрішнього контролю узгоджено з реформою держуправління [30].

Перед державним фінансовим контролем поставлені такі завдання, як проведення спеціалізованих аудитів (ІТ, державні закупівлі) та підвищення ефективності фінансового інспектування [30].

Метою даної стратегії є впровадження сучасної та ефективної системи управління державними фінансами, яка визначає чіткі цілі розвитку та ключові показники ефективності, а також раціональний розподіл бюджетних ресурсів відповідно до пріоритетів розвитку у середньостроковій перспективі.

З метою поліпшення системи державного внутрішнього фінансового контролю, відповідно до Концепції розвитку Державного внутрішнього державного контролю, важливо реалізовувати наступні заходи:

Впровадження сучасної системи державного внутрішнього фінансового контролю, яка забезпечить ефективний внутрішній контроль і внутрішній аудит в кожному органі державного сектору. Закріплення в законодавстві відповідальності керівника за управління і розвиток організації в цілому.

Запровадження механізмів управління ризиками та вдосконалення методологічного та методичного забезпечення внутрішньо-управлінського контролю та аудиту в органах державної влади та суб'єктів господарювання державного сектору.

Створення єдиного правового поля державного внутрішнього фінансового контролю та методології його здійснення, а також розробка відповідних стандартів. Організація навчання персоналу органів державної влади, що здійснюють внутрішній контроль і внутрішній аудит, з впровадженням системи сертифікації внутрішніх аудиторів.

Створення належної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, а також посилення публічності та прозорості у системі державного внутрішнього фінансового контролю.

Для досягнення поставленої мети, необхідно ефективно підвищувати ефективність державного фінансового контролю у найбільш ризикових сферах, зокрема, шляхом зміцнення аналітичних можливостей системи Казначейства для акцентування уваги на високоризикових операціях і належного організованого проведення перевірок.

Необхідно вдосконалити організаційні та методологічні підходи до здійснення контролю в системі Казначейства, зокрема, щодо виконання місцевих бюджетів, і забезпечити налагодження співпраці між органами Казначейства та іншими контролюючими органами. Для зміцнення інституційної спроможності слід акцентувати увагу на впровадженні сучасних ІТ-рішень у роботу органів державного фінансового контролю.

Отже, ефективність державного фінансового контролю може бути забезпечена через своєчасний та об'єктивний зовнішній та внутрішній контроль, чітко регламентований та орієнтований на досягнення кінцевого результату. Такий підхід гарантує виконання визначених завдань та досягнення цілей соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

В цьому розділі надані аргументи та пропозиції для поліпшення системи казначейського обслуговування бюджетів. Також висвітлено зарубіжний досвід функціонування органів Казначейства та запропоновано напрямки удосконалення державного контролю в системі Казначейства, зокрема, за використанням коштів місцевих бюджетів.

Незважаючи на вплив політичного устрою та економічних особливостей, важливо використовувати зарубіжний досвід для оптимізації внутрішнього управління бюджетними коштами. Проблеми в казначейському обслуговуванні місцевих бюджетів вимагають удосконалення та оптимізації процедур.

Для поліпшення казначейської системи виконання місцевих бюджетів пропонуються такі заходи: встановлення чітких термінів проведення бюджетних платежів, виключення положень, що дозволяють використовувати кошти місцевих бюджетів для покриття тимчасових касових розривів видатків, впровадження змішаної форми обслуговування та виконання місцевих бюджетів на зразок практики Італії, Португалії, Норвегії та інших європейських країн.

Причини фінансових порушень включають недостатність попереднього та поточного контролю за грошовими коштами і матеріальними цінностями. Ефективність державного фінансового контролю досягається через своєчасний та об'єктивний зовнішній та внутрішній контроль, чітко регламентований і орієнтований на досягнення кінцевих результатів, що сприяє виконанню завдань та досягненню соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження винесено ряд висновків щодо особливостей обслуговування місцевих бюджетів, що надало можливість визначити рекомендації для оптимізації та удосконалення цієї сфери. У випускній кваліфікаційній роботі розглянуті теоретичні та практичні аспекти, та висунуті пропозиції стосовно обслуговування місцевих бюджетів. Результати дослідження дають підстави для сформулювання наступних висновків. Підсумовуючи вище викладене, слід відзначити, що поліпшення роботи Державного казначейства України у сфері обслуговування місцевих бюджетів потребує як ретельного аналізу та узагальнення широкого міжнародного досвіду, так і пошуку внутрішніх рішень для розвитку, враховуючи специфіку українських умов та особливостей організації суспільних фінансів.

Отже, однією з ключових завдань Державного казначейства є спрощення та покращення обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Важливою рисою казначейської системи обслуговування бюджету, яка відрізняється від банківської системи, є консолідація двох потоків грошових коштів, що виникають у процесі виконання бюджету. Крім того, казначейська система включає в себе контрольні функції щодо цільового використання коштів державного бюджету та управління наявними коштами, які консолідуються на єдиному казначейському рахунку.

Провівши аналіз касового виконання місцевих бюджетів Чернівецької області можемо зазначити, що у місцеві бюджети Чернівецької області надійшли кошти: у 2019 році – 3443048,8 тис. грн., у 2020 році надходження збільшились на 189767,2 тис. грн і становили 3632816,0 тис. грн. У 2021 році надходження доходів склало 4324168,7 тис. грн, що на 691352,7 тис. грн. більше ніж у 2020 році. Видно, що найбільший обсяг доходів складає податок на доходи фізичних осіб, який у 2019 році надійшов у сумі 2062785,6 тис. грн. В дохідну частину місцевих бюджетів зараховуються місцеві податки і збори. Так, у 2019 році вони надійшли в сумі 892189,1 тис. грн. У 2020 році їх обсяг зріс на 24150,8 тис. грн. і

склав 916339,9 тис. грн. У 2021 році місцеві податки і збори зросли на 160341,4 тис. грн в порівнянні з 2020 роком і склали 1076681,3 тис. грн.

У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області найбільшу частку займає податок на доходи фізичних осіб. Його частка коливається від : 60% у 2019 році до 63,1 % у 2021 році.

На другому місці місцеві податки і збори. Їх доля складає 25-26%. Частка акцизного податку становить 6-7% від загального обсягу. Адміністративні податки і збори займають близько 3%.

У спеціальний фонд бюджету Чернівецької області надійшло доходів у 2019 році 483276,7 тис грн. У 2020 році надходження зменшились на – 151703,7 тис. грн. і склали 331573,0 тис. грн. У 2021 році доходи спеціального фонду бюджету збільшились на 117910,6 тис. грн. у порівнянні з 2020 роком і склали 449483,6 тис. грн.

Від виконання дохідної частини бюджету залежить своєчасне фінансування установ та організацій, які знаходяться на бюджеті. Тому ми розглянули використання коштів місцевих бюджетів Чернівецької області.

Із місцевих бюджетів Чернівецької області проведено видатки: у 2019 році 9544832,9 тис. грн. У 2020 році було проведено менше видатків у порівнянні з 2019 роком на 2507313,9 тис. грн. і становили 7037519,0 тис. грн. У 2021 році спостерігався ріст видатків на 910414,3 тис. грн. у порівнянні з 2020 роком і загальна сума видатків склала 7947933,3 тис. грн.

Найбільшу питому вагу складають видатки на освіту. Їх доля коливається від 42,3 % у 2019 році, 61,8 % у 2020 році і 67% у 2021 році. Наступним є видатки на державне управління. Їх частка становила: у 2019 році – 6,7 %, у 2020 році – 11,1 %, у 2021 – 10,8 %.

Також проаналізували обсяги міжбюджетних трансфертів, виділених з державного бюджету місцевим бюджетам Чернівецької області. Так, у 2019 році було виділено 7349766,1 тис. грн., у 2020 році – 4802920,8 тис. грн., а у 2021 році – 5075332,7 тис. грн.

Таким чином, за рахунок надання міжбюджетних трансфертів своєчасно фінансуються бюджетні установи та організації через рахунки відкриті у територіальних органах Державної казначейської служби України.

Після проведеного аналізу та дослідження ми визначили ключові напрями для поліпшення сфери казначейського обслуговування бюджетних коштів. Запропоновані заходи включають:

- Вдосконалення обслуговування клієнтів за допомогою системи дистанційного обслуговування з високим рівнем захищеності даних абонентів.
- Оптимізація програмно-технічного комплексу "Клієнт казначейства – Казначейство" та АС "Є-Звітність" для спрощення роботи працівників Казначейства та бухгалтерських працівників.
- Проведення оптимізації казначейської інфраструктури в контексті адміністративно-територіальної реформи.
- Посилення внутрівідомчого контролю.
- Визначення контрольних функцій органів Державної казначейської служби України щодо бюджетних повноважень при зарахуванні податків та зборів.
- Гармонізація нормативної бази щодо бухгалтерського обліку та звітності до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору.
- Удосконалення стратегії державної бюджетної політики.
- Розробка та впровадження в практику Закону "Про Державну казначейську службу України".
- Впровадження системи електронних сховищ даних та програмних інструментів для збору та аналізу звітних даних з виконання бюджетів.
- Вдосконалення нормативно-правової бази щодо касового виконання бюджетів усіх рівнів.

Ці заходи спрямовані на покращення системи казначейського обслуговування місцевих бюджетів.
